

ISSAI 30

Uluslararası Yüksek Denetim Kurumları Standartları (ISSAI), Uluslararası Yüksek Denetim Kurumları Teşkilatı (INTOSAI) tarafından yayımlanmıştır. Daha fazla bilgi için: www.issai.org

INTOSAI

Etik Kurallar

Code of Ethics

Bölüm 1

Giriş

Kavram, Arka Plan ve Etik Kuralların Amacı

1. Uluslararası Yüksek Denetim Kurumları Teşkilatı (INTOSAI), kamu sektörü denetçilerine yönelik uluslararası düzeyde bir Etik Kurallar belgesinin geliştirilmesini gerekli görmüştür.

2. Etik Kurallar, denetçilerin günlük işlerine rehberlik etmesi gereken değerler ve ilkelerin kapsamlı ifadesidir. Kamu sektörü denetçilerinin sahip olduğu bağımsızlık, yetki ve sorumluluklar; Yüksek Denetim Kurumundan (YDK'dan) ve denetim işi için istihdam edilen veya görevlendirilen personelden üst seviyede etik davranış beklentisini de beraberinde getirmektedir. Kamu sektörü denetçileri için hazırlanan bir Etik Kurallar belgesinde kamu çalışanları için öngörülen genel etik gereklilikler ve mesleki yükümlülüklerin yanı sıra denetçilere yönelik özel gereklilikler de göz önünde bulundurulmalıdır.

3. INTOSAI Etik Kurallar, temel aldığı Lima Deklarasyonu Denetim Usulleri Rehberleri¹ ile birlikte INTOSAI Denetim Standartları Komitesinin Haziran 1992'de yayımladığı INTOSAI Denetim Standartlarını destekleyen ve tamamlayıcı nitelikte olan vazgeçilmez belgeler olarak görülmelidir.

4. INTOSAI Etik Kuralları; bireysel olarak denetçiler, YDK Başkanları, yöneticiler ve YDK'da veya YDK adına çalışan ve denetim işinde yer alan bütün bireylere yöneliktir. Ancak Etik Kurallar, YDK'ların kurumsal yapısı üzerinde herhangi bir etkiye sahipmiş gibi yorumlanmamalıdır.

Milletlerin kültür, dil, hukuki ve sosyal yapılarındaki farklılıklar nedeniyle her YDK, şartlarına en iyi uyan kendi Etik Kurallarını geliştirme sorumluluğunu taşır. Tercihen, geliştirilecek bu ulusal Etik Kurallarda etik kavramların, daha iyi anlaşılması sağlanmalıdır. INTOSAI Etik Kurallarının hazırlanmasındaki amaç, ulusal etik kuralların geliştirilmesine temel teşkil etmesidir. YDK'lar, her denetçinin ulusal Etik Kurallarda yer alan değerleri ve ilkeleri benimsemesini ve bunlara uygun hareket etmesini sağlamaktan sorumludur.

¹ Lima'da yapılan IX. INTOSAI toplantısından. Avusturya'da bulunan INTOSAI Genel Sekreterliğinden temin edilebilir.

5. Denetçilerin davranışları, her zaman ve tüm şartlarda kusursuz olmalıdır. Görevleri sırasında davranışlarındaki herhangi bir zafiyet veya özel hayatlarındaki herhangi bir uygunsuz davranış, denetçilerin ve temsil ettikleri YDK'nın dürüstlüğünü ve denetim çalışmalarının kalitesi ve meşruluğunu zedeler; YDK'nın güvenilirliği ve yetkinliği konusunda şüphe uyandırır. Kamu sektöründe çalışan denetçilere yönelik bir etik kurallar belgesinin kabul edilmesi ve uygulanması, denetçilere ve çalışmalarına olan güveni ve itimadı güçlendirir.

6. YDK'ya güven, itimat ve güvenilirlikle bakılması temel önemdedir. Denetçiler; Dürüstlük, Bağımsızlık ve Tarafsızlık, Gizlilik ve Yeterlik anahtar kelimelerinde içerilen kavramlara ilişkin etik gereklilikleri benimsemek ve uygulamak suretiyle bu hususta öncü olmalıdır.

Güven, İtimat ve Güvenilirlik

7. YDK'nın eylem ve yaklaşımlarının her türlü şüphe ve eleştirinin ötesinde saygı ve güvene değer olmasını beklemek; yasama ve/veya yürütme organı, halk ve denetlenen kuruluşların hakkıdır.

8. Denetçiler, kendi aralarında ve denetim mesleği içerisinde işbirliği ve iyi ilişkileri teşvik edecek şekilde davranmalıdır. Üyelerince mesleğin desteklenmesi ve meslek mensuplarının birbirleriyle olan işbirliği, profesyonelliğin temel öğeleridir. Halkın denetçiye karşı duyduğu güven ve saygı, büyük oranda geçmişte ve günümüzde bütün denetçilerin elde ettiği başarıların birikiminin bir sonucudur. Dolayısıyla denetçilerin meslektaşlarıyla güvenilir ve dengeli bir ilişkiye sahip olması, halkın olduğu kadar denetçilerin de yararınadır.

9. Yasama ve/veya yürütme organı ile halk ve denetlenen kuruluşlara YDK'nın çalışmalarının güvenilirliği ve tarafsızlığına dair tam bir güvence sağlanmalıdır. Bu nedenle ulusal bir Etik Kurallar belgesinin veya hizmetlerin yerine getirilmesini düzenleyen benzer bir dokümanın mevcut olması zaruridir.

10. Toplumun her kesiminde güvenilirliğe ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla YDK'nın raporları ve görüşlerinin bütün yönleriyle doğru ve güvenilir olduğunun bilgi sahibi üçüncü taraflarca değerlendirilmesi önemlidir.

11. YDK tarafından gerçekleştirilen bütün çalışmalar; yasama ve/veya yürütmenin gözetiminden, yerindeliğine dair kamuoyu değerlendirmesinden ve ulusal Etik Kurallara uygunluk bakımından yapılacak değerlendirmelerden geçecek yeterlikte olmalıdır.

Bölüm 2

Dürüstlük

12. Dürüstlük, bir Etik Kurallar belgesinin en temel değeridir. Denetçiler, çalışmaları sırasında ve denetlenen kuruluşun personeliyle olan ilişkilerinde üst düzey davranış standartlarına (örn. dürüstlük ve açıklık) bağlı kalmakla yükümlüdür. Halkın güveninin korunması için denetçilerin davranışları şüphe götürmez ve eleştirilemez olmalıdır.

13. Dürüstlük, /-neyin doğru ve adil olduğu yönünden ölçülebilir. Dürüstlük; denetçilerin, hem denetimin şekli ve özüne hem de etik standartlara riayet etmesini gerektirir. Ayrıca denetçilerin bağımsızlık ve nesnellik ilkelerine uymasını, kusursuz mesleki davranış standartlarını muhafaza etmesini, halkın çıkarlarını göz önünde bulundurarak karar almasını, çalışmalarını yaparken ve YDK kaynaklarını kullanırken mutlak dürüstlük göstermesini gerektirir.

Bölüm 3

Bağımsızlık, Nesnellik ve Tarafsızlık

14. Denetlenen kuruluş ve diğer harici çıkar gruplarından bağımsızlık, denetçiler için vazgeçilmezdir. Bu, denetçilerin bağımsızlıklarını artıracak veya hiçbir surette zedelemeyecek şekilde hareket etmesi gerektiği anlamına gelir.

15. Denetçiler, sadece denetlenen kuruluştan ve diğer çıkar gruplarından bağımsız olmaya çalışmamalı aynı zamanda inceleme altında olan mesele ve konuları ele alırken nesnel olmaya da çalışmalıdır.

16. Denetçilerin, sadece gerçekte değil görünürde de bağımsız ve tarafsız olması esastır.

17. Denetim çalışmasına ilişkin tüm hususlarda denetçilerin bağımsızlığı, şahsi veya harici çıkarlarla zedelenmemelidir. Örneğin denetçi üzerinde yapılan dış baskı veya etki, denetçinin bireyler, denetlenen kuruluş, proje veya programlara ilişkin önyargılara sahip olması, denetçinin denetlenen kuruluşun eski çalışanı olması, sadakat veya çıkar çatışmasına neden olabilecek şahsi veya mali uğraşlar gibi nedenlerle bağımsızlık zedelenabilir. Denetçiler, kazanılmış haklarının olduğu tüm meselelere müdahil olmaktan sakınmakla yükümlüdür.

18. Denetçiler tarafından yürütülen bütün çalışmalarda özellikle de doğru ve objektif olması gereken raporlarda nesnellik ve tarafsızlığa ihtiyaç vardır. Dolayısıyla görüş ve raporlarda yer alan sonuçlar, yalnızca YDK'nın denetim standartlarına uygun olarak elde edilen ve bir araya getirilen kanıtlara dayandırılmalıdır.

19. Denetçiler, denetlenen kuruluşun veya diğer tarafların sunduğu bilgilerden faydalanmalıdır. Bu bilgiler, denetçiler tarafından verilen görüşlerde yansız biçimde dikkate alınmalıdır. Denetçiler, ayrıca denetlenen kuruluş ve diğer tarafların görüşlerine ilişkin bilgi toplamalıdır. Ancak denetçilerin vardıkları sonuçlar, bu görüşlerden etkilenmemelidir.

Siyasi Tarafsızlık

20. YDK'nın siyasi tarafsızlığının hem gerçekte hem de görünüşte muhafaza edilmesi önemlidir. Bu nedenle görevlerini tarafsız ifa edebilmeleri için denetçilerin, bağımsızlıklarını siyasi etkiden korumaları önemlidir. YDK; yasama organları, yürütme organı veya kanunlarca YDK'nın raporlarını mütalaa etme yetkisi verilen diğer devlet kuruluşlarıyla yakın çalıştığından bu husus, denetçiler için de geçerlidir.

21. Siyasi faaliyetlerde bulunmaları veya bu tür faaliyetlere girmeyi düşünmeleri halinde denetçilerin; bunun mesleki görevlerini tarafsız şekilde ifa etme liyakatleri üzerinde yaratabileceği etkiyi veya görünüşteki etkisini göz önünde bulundurmaları önemlidir. Siyasi faaliyetlere katılmalarına izin verilmişse denetçiler, bu faaliyetlerin mesleki çatışmalar doğurabileceğinin farkında olmalıdır.

Çıkar Çatışması

22. Denetçilere, denetlenen kuruluşa denetim dışında danışmanlık yapma veya diğer hizmetleri sunma izni verilmesi halinde bu hizmetlerin, bir çıkar çatışmasına yol açmamasına özen gösterilmelidir. Özellikle denetçiler, bu tür danışmanlık hizmetinin veya diğer hizmetlerin katiyetle denetlenen kuruluşun idaresinde kalması gereken idari sorumluluk veya yetkiler içermemesini temin etmelidir.

23. Denetçiler, bağımsızlığını ve dürüst duruşunu etkileyebilecek ya da etkiliyor algısı yaratabilecek hediyeleri veya ikramları reddederek bağımsızlığını korumalı ve muhtemel çıkar çatışmalarından sakınmalıdır.

24. Denetçiler, denetlenen kuruluşun idarecileri, personeli ve diğer taraflarla olan ve bağımsız hareket etmelerini ve bağımsız hareket ettiklerinin görünmesini etkileyebilecek, riske atabilecek veya tehdit edebilecek bütün ilişkilerden kaçınmalıdır.

25. Denetçiler, resmi makamlarını özel amaçları için kullanmamalı ve yolsuzluk riski içeren veya nesnellik ve bağımsızlığı hakkında şüphe doğurabilecek ilişkilerden kaçınmalıdır.

26. Denetçiler, görevlerini yerine getirirken elde ettikleri bilgileri kendileri veya başkaları için şahsi çıkar sağlama aracı olarak kullanmamalıdır. Diğer birey veya kurumlara makul olmayan ve haksız avantajlar sağlayacak bilgileri ifşa etmemeleri gerektiği gibi bu tür bilgileri, başkalarına zarar vermek maksadıyla da kullanmamalıdır.

Bölüm 4

Mesleki Gizlilik

27. YDK'nın normal prosedürlerinin bir parçası olarak veya ilgili kanunlar uyarınca kanuni veya diğer tanımlanmış sorumluluklarını yerine getirme amacı dışında denetçiler, ne yazılı ne de sözlü olarak denetim sürecinde elde ettikleri bilgileri üçüncü şahıslara açıklamamalıdır.

Bölüm 5

Yeterlik

28. Görevlerini yetkin ve tarafsız biçimde ifa etmelerini sağlamak amacıyla denetçiler, her zaman profesyonelce davranmak ve çalışmalarını yürütürken üst düzey mesleki standartları uygulamakla yükümlüdür.

29. Denetçiler, yapmaya yetkin olmadıkları işleri üstlenmemelidir.

30. Denetçiler; geçerli denetim, muhasebe ve mali yönetim standartları, politikaları, prosedürleri ve uygulamalarını bilmeli ve takip etmelidir. Aynı şekilde denetlenen kuruluşun faaliyetlerini düzenleyen anayasal, yasal ve kurumsal ilke ve standartlara hakim olmalıdırlar.

Mesleki Gelişim

31. Denetçiler; denetimin yürütülmesi ve gözetimi ve ilgili raporların hazırlanmasında gereken mesleki özeni göstermelidir.

32. Denetçiler, denetimlerinde mümkün olan en üst kalitede metot ve uygulamaları kullanmalıdır. Denetimlerin yürütülmesinde ve raporların çıkarılmasında denetçiler, temel önermelere ve genel kabul görmüş denetim standartlarına bağlı kalmakla yükümlüdür.

33. Denetçiler; mesleki sorumluluklarını yerine getirmek için gerekli becerileri, sürekli yenilemek ve geliştirmekle yükümlüdür.

Terimler Sözlüğü

Bu Etik Kurallar belgesinde kullanılan terimler, INTOSAI Denetim Standartlarında kullanılan terimlerle aynı yorum veya tanıma sahiptir.

